

Charakteristika, postavení, vznik a transformace fakultních nemocnic v ČR

Fakultní nemocnice jsou nástrojem, pomocí něhož je stát svým občanům schopen fakticky garantovat, že veškeré klíčové prvky a služby zdravotnického systému budou zabezpečeny bez ohledu na to, jak jsou momentálně některé z nich komerčně lukrativní.

Tyto funkce nespočívají jen v poskytování širokého spektra zdravotních služeb, ale také v zabezpečení infrastruktury pro řadu souvisejících úkolů, jakými jsou zejména zabezpečení vzdělávání studentů lékařských fakult, profesní růst zdravotnických pracovníků, základní výzkum a vývoj v oblasti vysoce specializovaných a odborných zdravotních služeb. Z dobré infrastruktury ve fakultních nemocnicích pak těží celý systém, včetně těch poskytovatelů zdravotních služeb, kteří se jinak vůči fakultním nemocnicím vyskytují v konkurenčních vztazích.

Budování dobré infrastruktury vyžaduje čas a stabilitu. **Otázka vzniku a zániku fakultních nemocnic by proto neměla být závislá na prostých kvantitativních kritériích, které lze naplnit či ztratit během několika let.** Fakultní nemocnice nemohou vznikat a zanikat dle momentálních nálad a ekonomických podmínek. Fakultní nemocnice jsou pilíře systému zdravotnictví, jejich vznik a zánik musí být podřízen dlouhodobé strategii a nesmí být ovlivněn krátkodobými finančními či marketingovými cíli.

Máme za to, že **fakultní nemocnice by měla být definována v prvé řadě svými úkoly.**

Hlavními úkoly fakultní nemocnice by měly být:

- 1) poskytování širokého spektra zdravotní péče,
- 2) rozvoj center vysoce specializované zdravotní péče,
- 3) vytváření podmínek pro výuku a praxi studentů lékařských fakult,
- 4) vytváření podmínek pro zvyšování kompetencí zdravotnických pracovníků,
- 5) vytváření podmínek pro výzkum a vývoj.

Zřízení fakultní nemocnice by mělo být především vnímáno jako závazek státu budovat velmi sofistikovanou instituci, která tyto úkoly dokáže dlouhodobě zabezpečovat. Pokud tyto úkoly z nějakého důvodu zabezpečit nedokáže, není řešením odejmutí statusu fakultní nemocnice, ale změny v řízení nemocnice a případná veřejná podpora. Je zřejmé, že Česká republika bude mít zdroje dlouhodobě podporovat spíše jednotky než desítky těchto institucí. Nelze přehlížet, že veřejné zdroje stěží stačí na provoz stávajících fakultních nemocnic, které se budovaly desítky let.

Pokud se ministerstvo zdravotnictví či vláda rozhodne vybudovat novou fakultní nemocnici nebo některou ze stávajících nemocnic přebudovat na fakultní, měly by být nejprve zodpovězeny následující otázky:

1) **Vykonává vůči nemocnici zřizovatelskou funkci ministerstvo?**

Ze zákona č. 372/2011 Sb. vyplývá, že fakultní nemocnice jsou zřizovány ministerstvem zdravotnictví, tzn. nikoliv krajem a ani nemůže být fakultní nemocnice obchodní korporací (§ 111 odst. 1). Tento požadavek je pochopitelný. Byť si každá

z fakultních nemocnic vytváří jakousi přirozenou spádovou oblast, jejich role přesahuje hranice vyšších územněsprávních celků.

2) Existuje vysoká škola, která má zájem a kapacity na budování stálé výukové základny a společných pracovišť?

Pojmovým znakem fakultní nemocnice jsou společná pracoviště s lékařskou fakultou, tj. kliniky a ústavy (§ 111 odst. 3 zák. č. 372/2011 Sb.). Na těchto společných pracovištích probíhá výuková i výzkumná činnost. Výukové základny vyžadují vysoké a pravidelné investice nejen ze strany fakultní nemocnice, ale také ze strany vysoké školy. Vysoká škola se sice nemůže podílet na hrazení nákladů zdravotnického provozu, avšak ze zdrojů vysoké školy se pořizuje potřebné vybavení, spotřební materiál a hradí mzdy za akademickou činnost. Zřízení společného pracoviště je i pro vysokou školu velkým závazkem. Je proto zapotřebí zkoumat, zda spolupracující vysoká škola existuje a má dostatečné zázemí pro to, aby mohla společná pracoviště rozvíjet

3) Má nemocnice dostatečně široké portfolio zdravotních služeb?

Z odst. 4 § 111 zák. č. 372/2011 Sb. vyplývá, že společná pracoviště musí zabezpečit výuku na základě požadavků lékařské fakulty. Ze standardů vyhlášky č. 187/2009 Sb. vyplývá, že lékařská fakulta musí mít přístup k pracovištím, *kteří poskytují komplexní přehled o tělesných a duševních nemocech, včetně jejich genetické podstaty, dále znalost primární, sekundární a terciární prevence, diagnostických a léčebných postupů, včetně léčby chronických chorob a multimorbidity, a dále základů posudkové činnosti.*

I když může fakulta realizovat klinickou výuku v několika nemocnicích, každá z fakultních nemocnic musí mít přinejmenším potenciál zabezpečit klinickou a praktickou výuku v celém spektru oborů medicíny.

4) Má nemocnice dostatečné personální zabezpečení?

Lékařské fakulty mají zřídka v jednom ročníku méně než 100 studentů a klinická výuka je zpravidla rozprostřena do čtyř studijních ročníků. To znamená, že prostory a zázemí fakultní nemocnice musí být přizpůsobeny přítomnosti nejméně cca 400 osob – studentů během výukových dnů.

Stovkám studentů se musí věnovat odpovídající množství akademických pracovníků. Akademičtí pracovníci fakulty působící na společných pracovištích FN a LF jsou vždy rekrutováni z řad zdravotnického personálu FN. Při zachování ideálního poměru deseti studentů na jednoho klinického pracovníka - učitele musí mít fakulta alokováno na klinická pracoviště nejméně 40-50 plných úvazků. Tyto „plné“ úvazky se v praxi zpravidla dělí mezi dva až tři pracovníky jako tzv. „nadúvazky“ k jejich pracovním smlouvám s nemocnicí. Je zřejmé, že se ve fakultní nemocnici musí najít nejméně 100 až 150 dostatečně kvalifikovaných lékařů, kteří jsou zároveň schopni a ochotni učit. Nelze předpokládat, že každý lékař v nemocnici bude zároveň ochoten věnovat se akademické dráze. Z těchto lékařů musí být přinejmenším několik desítek schopno a ochotno pracovat na dosahování vyšších akademických hodností.

Při zřizování fakultní nemocnice je proto pečlivě zvažovat, zda lze u budoucí fakultní nemocnice reálně očekávat, že přitáhne a trvale zaměstná tak vysoký počet odborníků, kteří budou mít předpoklady zvládat akademické činnosti vedle své každodenní zdravotnické práce.

5) Je nemocnice schopna a ochotna podřídit svou strategii úkolům fakultní nemocnice?

Jak již bylo řečeno v úvodu, úkoly a odpovědnost fakultní nemocnice jsou mnohem komplexnější, než u řadové nemocnice. Fakultní nemocnice není pouze dobrou nemocnicí, kam docházejí studenti medicíny na výuku a praxi. Fakultní nemocnice musí být schopna skloubit zdravotnický provoz s dalšími úkoly ve vědě, výuce a zvyšování kompetencí zdravotnických pracovníků na většině svých pracovišť.

Akademický charakter FN ve všech aspektech její činnosti je to, co odlišuje FN od jiných zdravotnických zařízení. To musí být zohledňováno v personální strategii FN. V čele společných pracovišť musí dostávat přednost habilitovaní pracovníci (docenti či profesori se specializovanou způsobilostí v příslušném oboru), případně při jejich přechodném nedostatku v konkrétním oboru pracovníci s vědeckým titulem PhD. (ev. DrSc., CSc.) a s jasnou perspektivou habilitace. Perspektivní pracovníci se zájmem o akademické aktivity musí dostat od FN podmínky ke svému rozvoji nejen medicínskému, ale i vědecko-pedagogickému.

Je žádoucí, aby FN měla ustavenou Vědeckou radu nebo Vědeckou komisi jako poradní orgán ředitele v otázkách strategie podpory a rozvoje vědy na půdě FN. Je žádoucí vytvořit společný motivační systém pro podporu pracovníků aktivních ve výzkumu, mít administrativní podporu pro realizaci společných projektů, a mít jasně definovaná pravidla pro dedikace publikací a financování vědecké práce.

6) Je vedení fakultní nemocnice ochotno k plné součinnosti s lékařskou fakultou?

Fakultní nemocnice musí ze své podstaty akceptovat, že akademické činnosti budou reprezentovány a hájeny nezávislými orgány akademické samo\správy (tj. děkany) a přijímat skutečnost, že tyto orgány ze své povahy zasahují do řízení instituce. Vedení nemocnice a samosprávné orgány fakulty musí být partnery při všech významných strategických rozhodnutích, týkajících se společných zájmů. Zejména se jedná o:

- zřizování či rušení samostatných oddělení, ústavů či klinik
- obsazování míst přednostů společných pracovišť
- další personální politiku
- realizaci výzkumných projektů
- organizaci pregraduální a postgraduální výuky
- specializační vzdělávání lékařů, popř. nelékařů

Zvláště významným prvkem ve statusu fakultní nemocnice je nevyhnutelná a nezbytná součinnost ředitele FN v personálních otázkách společných pracovišť. Zákonem

vyžadovaná **dohoda** vrcholných představitelů FN a LF, tj. ředitele a děkana při jmenování přednostů společných pracovišť je elementární součástí partnerského vztahu fakultní nemocnice a lékařské fakulty.

Na závěr je nutno upozornit, že **smlouva s lékařskou fakultou není a nemůže být definičním znakem fakultní nemocnice**. Fakultní nemocnice nemůže nabýt ani pozbýt status fakultní nemocnice na základě uzavření či vypovězení smlouvy. Naopak, zřízením fakultní nemocnice vzniká nemocnici velká odpovědnost a řada závazků. Smlouvu a smlouvy je nutno chápat jen jako jeden z mnoha nástrojů, jak realizovat poslání fakultních nemocnic.

Příloha – současná zákonná úprava fakultních nemocnic (§ 111 zák. č. 372/2011 Sb.)

§ 111

Fakultní nemocnice

(1) Fakultní nemocnice je státní příspěvkovou organizací. Zřizovatelskou funkci vůči fakultní nemocnici vykonává ministerstvo.

(2) Fakultní nemocnice poskytuje zdravotní služby a uskutečňuje související výzkumnou nebo vývojovou činnost. Na odborných pracovištích fakultní nemocnice se také uskutečňuje klinická a praktická výuka podle odstavce 4.

(3) Společná pracoviště fakultní nemocnice a lékařské fakulty vysoké školy jsou kliniky a ústavy; společná pracoviště zřizuje, mění a ruší ředitel fakultní nemocnice po dohodě s děkanem lékařské fakulty. V čele kliniky a v čele ústavu je přednosta, kterého jmenuje nebo odvolává ředitel fakultní nemocnice po dohodě s děkanem lékařské fakulty. Nedojde-li ke jmenování nebo odvolání přednosty podle věty druhé, jmenuje nebo odvolá přednostu ministr zdravotnictví po dohodě s rektorem příslušné vysoké školy.

(4) Na společných pracovištích fakultní nemocnice a lékařské fakulty se na základě požadavku vysoké školy uskutečňuje klinická a praktická výuka v akreditovaných studijních programech všeobecné lékařství, zubní lékařství a farmacie a v akreditovaných studijních programech a vzdělávacích programech nelékařských zdravotnických oborů a související výzkumná a vývojová činnost podle jiných právních předpisů.

(5) Za účelem zajištění klinické a praktické výuky a výzkumné a vývojové činnosti uzavírá fakultní nemocnice s vysokou školou smlouvu, která upravuje zejména rozsah, strukturu a personální zajištění klinické a praktické výuky ve fakultní nemocnici, podmínky využití majetku fakultní nemocnice při výuce, podmínky využití majetku vysoké školy při poskytování zdravotních služeb, vzájemnou spolupráci na výzkumné a vývojové činnosti a úhradu nákladů s tím spojených. Tím nejsou dotčeny dohody uzavřené podle dosavadních právních předpisů.

(6) V případě vzdělávání uskutečňovaného jinými školami nebo školskými zařízeními platí pro zajištění klinické a praktické výuky a výzkumné a vývojové činnosti na odborných pracovištích fakultní nemocnice odstavce 4 a 5 obdobně.